

Кулич І.Б.

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАКАРПАТТІ

У статті проведено огляд туристичної інфраструктури в Закарпатській області. Розглянуто основні аспекти щодо збільшення привабливості краю та залучення максимальної кількості туристів. За результатами дослідження наведено конкретні напрями щодо розвитку туризму в регіоні.

Ключові слова: *рекреаційно-туристичний потенціал, туристичний комплекс, туристична інфраструктура, туристичні послуги регіону, Карпатський регіон.*

ВСТУП

Туристична галузь – це потужний чинник розвитку області. Унікальний рекреаційний потенціал, який сприяє розвитку практично усіх видів туризму, з кожним роком залучає в Закарпаття все більше відпочиваючих.

Актуальність дослідження обґрунтовується тим, що сьогодні Закарпаття користується більшою популярністю не лише у громадян України та країн СНД, але й багатьох країн Європи та Азії. Та все ж таки стан туристичної інфраструктури регіону є незадовільним і потребує подальшого розвитку. Туристичний продукт Закарпаття є недостатньо популяризованим як на території України, так і за її межами.

Проблеми розвитку туристично-рекреаційного потенціалу області досить часто обговорюються в наукових виданнях. Серед вітчизняних вчених, що досліджували даний аспект доцільно виділити В.Мусаткіну, В.Мікловду, В.Кифяка, М.Пітюлича, Ю.Мигалину, В.Бондара. Рекреаційні та культурно-пізнавальні можливості Закарпаття було досліджено у праці Н.Ф.Габчак. Про природно-ресурсний потенціал як чинник економічного розвитку регіонального ринку туристичних послуг Закарпаття докладно висвітлено у праці Н.В.Василихи. Не применшуючи ролі напрацьованих дослідників потребують детальнішого дослідження наступні питання: заходи щодо популяризації туристичного продукту, туристичний брендінг, напрями розвитку туристичного комплексу на Закарпатті.

Мета статті полягає у визначенні особливостей функціонування туристичної галузі Закарпатської області та розробці рекомендацій щодо її подальшого успішного функціонування за рахунок розвитку необхідної інфраструктури та залучення більшої кількості споживачів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Туристично-рекреаційна галузь відіграє дедалі вагомішу роль в соціально-економічному розвитку Закарпатської області. За останні роки туристично-рекреаційна галузь на Закарпатті має позитивну динаміку. Достатньо зауважити, що у період з 2011 по 2013 рр. кількість туристів, які відвідали наш край, збільшилася на 8,2% (у 2011 р. цей показник склав – 316,2 тис. осіб, у 2013 р. – 342,2 тис. осіб). Відповідно збільшився й обсяг наданих туристичних послуг за аналогічний період [5]. Відзначимо, що туристичний ринок послуг перебуває на стадії становлення. Основною передумовою його розвитку виступають: географічне положення, наявний туристичний потенціал, політична стабільність, конкурентоспроможність туристичних послуг, економічна ситуація [1, с.174].

Серед величезної кількості видів туризму на Закарпатті найбільшим попитом користуються санаторно-курортний туризм, гірськолижний та екотуризм. Мережа санаторно-курортних, туристично-рекреаційних та готельних закладів нараховує 328 об'єктів. На сьогодні в області одночасно можна розмістити 19,6 тис. осіб, що на 28% більше, ніж у 2004 році. Динамічно розвивається зимовий туризм. На сьогодні в області функціонують 77 витягів. За відгуками відпочиваючих, кращими є такі гірськолижні центри: села Пилипець, Подобовець, Ізки на Міжгірщині; СТК “Синяк” на Мукачівщині; полонина Драгобрат на Рахівщині; г. Красія на Великоберезнянщині. Одним з найпопулярніших напрямків є лікувально-оздоровчий туризм з використанням термальних мінеральних вод. Санаторні комплекси “Теплиця”, “Термал – Стар”, “Карпатія”, “Сузір'я”, “Боржава”, “Гірська Тиса”, “Синяк” пропонують своїм гостям сучасні методики лікування, проживання у комфортабельних номерах та розвинену інфраструктуру. Починаючи з 2004 року в області побудовано (реконструйовано) 57 туристично-рекреаційних об'єктів.

Не меншим попитом користуються туристично-рекреаційні та готельно-ресторанні комплекси, які крім основних послуг (проживання, харчування, екскурсії) мають широкий спектр додаткових послуг: сауни, лазні, басейни, конференц-зали, салони краси, масажні кабінети, тренажерні зали, тенісні корти,

© Кулич Ігор Богданович, аспірант кафедри «Обліку і аудиту», ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тел.: 050-697-27-44, e-mail: ihor2405@gmail.com

більярд, солярії, джакузі, прокатні пункти лижного спорядження, гірських велосипедів та квадроциклів; прогулянки на конях, сплав по гірських річках. Наданням вищезазначених послуг займаються наступні об'єкти: "Reikartz Карпати", "Ренесанс", "Оленка", "Червона рута", "Богольвар", "Воєводино", "Водограй", "Діскавери", "Карпатський мисливець", "Континент", "Унгварський". Активно розвивається туристична інфраструктура вздовж основних транспортних магістралей [4, с.53].

Одним із пріоритетних напрямів розвитку нашої держави, згідно Указу Президента України від 08.09.2010 року №895, є проєкт «Олімпійська надія - 2022» мета якого – створити в Карпатському регіоні сучасну спортивно-туристичну інфраструктуру, здатну прийняти Зимову Олімпіаду 2022 року.

Реалізація проєкту передбачає розбудову, відповідно до вимог Міжнародного Олімпійського Комітету, олімпійської інфраструктури за бюджетні кошти та будівництво туристичних об'єктів за інвестиційні кошти, нове позиціонування туристичної привабливості України, підвищення туристичної зацікавленості, що має надати потужний поштовх до розвитку спортивної галузі країни.

Закарпаття на теренах України є поправу найперспективнішим регіоном для розвитку гірськолижного туризму. Для цього тут є всі необхідні умови. Майже 80% території області займають Карпати. Висота снігу у горах становить у середньому 70-80 см, а максимальна у межах полонини Драгобрат – до 4 метрів. Стійкий сніговий покрив тримається, як правило, з середини грудня до початку березня, у висококогір'ї – з жовтня до травня. З кожним роком кількість гірськолижних центрів збільшується, а якість існуючих покращується. Різноманітність трас дає змогу кататися людям з різним ступенем підготовки, а на окремих курортах є спеціально виділені спуски для дітей. Бази оснащені професійними інструкторами та рятувальниками, які здатні надати висококваліфіковану першу допомогу.

За підрахунками комітету з економічних реформ загальний бюджет проєкту складатиме 22-25млрд.грн. Частина бюджетних коштів складатиме близько 70% (15-17млрд.грн). Обсяг приватних інвестицій прогнозується в обсязі 30% (7-8млрд.грн).

Для зимової олімпіади в Карпатах вже розроблено декілька інвестиційних проєктів [3], основними яких в Закарпатській області є:

– Будівництво гірськолижного комплексу в районі с. Ясіня – Полонина Драгобрат, с.Кваси – г. Близниця". В основу проєкту закладено будівництво 5 туристичних закладів на 2 300 місць та 8 гірськолижних трас загальною протяжністю 34 900 м. Пропускна спроможність канатних доріг становитиме 17530 осіб/день. Проєктом пропонується використання на основних трасах, в зимовий період, систем штучного засніження. Це дасть можливість продовжити лижний сезон до 4-4,5 місяців, а при сприятливих умовах до 5.

– „УЖГОРОД — ПОЛОНІНА РУНА". Даний інвестиційний проєкт включає в себе будівництво: 336 готелів, пансіонатів, котеджів та гірських

притулків з загальною кількістю гостьових місць – 19 687; 58 ресторанів, кафе та пунктів швидкого харчування; 39 витягів (довжина – 65,5 км); 154 км трас спусків та багато розважальних центрів.

– „Гірськолижний комплекс „Боржавські Полонини". Проєкт розрахований на поетапне будівництво з поступовим збільшенням довжини зон для катання (від 10500м. на початку до 58443м. при завершенні будівництва), кількості витягів (від 3 до 20) та загальної пропускної потужності витягів (від 1800 чол/день до 10841 чол/день)

– „Гірський курорт „Петрос". В даному проєкті заплановано будівництво готелів з загальною кількістю в 3900 номерів, 35 000 кв.м. інших об'єктів інфраструктури, 21 гірськолижний підйомник. Загальна довжина гірськолижних трас складатиме 79 км. Впровадження даного проєкту створить 6000 робочих місць (4000 осіб для обслуговування готелів та 2000 осіб для обслуговування іншої інфраструктури);

Даний напрям розвитку нашої держави, а особливо карпатського регіону містить ряд важливих наслідків для економіки краю:

1. Формування позитивного іміджу та інвестиційної привабливості.

2. Залучення іноземних інвестицій у проєкти будівництва спортивної, гірськолижної та курортної інфраструктури

3. Потужний поштовх для економічного розвитку західного регіону, перетворення українських Карпат з околиці європейського туризму на один із провідних центрів

4. Створення одного з найбільших у Східній Європі гірського курорту

5. Забезпечення прориву у розвитку туристичної галузі

6. Створення нових робочих місць у регіоні

7. Відбудова існуючої інфраструктури у регіоні.

Майже вся територія Закарпатської області придатна для розвитку екотуризму. Екотуризм або екологічний туризм — тип туризму, що полягає у подорожах до природних недоторканих людиною та, часто, природоохоронних територій, намагаючись не здійснювати великого впливу на цю територію Основними проблемами щодо успішного розвитку екомаршрутів в Закарпатті є [6, с.155]:

- відсутність маркованих маршрутних трас (інформаційних табличок);

- сільські дороги погано підготовлені для пролягання веломаршрутів;

- відсутність обладнаних місць (або наметів) для відпочинку та сервісних майстерень на територіях, через які пролягають «зелені маршрути»; слабка рекламна підтримка.

Ні для кого не секрет, що в нашій країні переважає виїзний туризм, що негативно впливає на бюджет країни. За даними Головного управління з питань європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму облдержадміністрації кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності

протягом 2004 — 2011 років, які виїжджали за кордон зросло більше ніж у двічі (у 2004 році цей показник склав 5320 осіб, у 2011 році — 10931 осіб). Кількість внутрішніх туристів за цей самий період майже не змінилась (37137 осіб у 2004 році, 37002 особи — у 2011 році) [7, с.496]. На жаль, статистичні дані говорять про різке збільшення кількості туристів, що виїжджають за кордон. Та навіть вони не в змозі відобразити реальну ситуацію, що складається, оскільки фіксують лише тих осіб, які зверталися до туристичних фірм. Насправді ж, особи, в яких є відкриті діючі візи (до прикладу — візи до країн Шенгенської зони) — можуть планувати свій відпочинок самотужки, без звернень до суб'єктів туристичної діяльності.

Доцільно здійснити заходи по залученню туристів в нашу країну, створити умови для комфортабельного відпочинку. Це особливо актуально для західного регіону, і для Закарпаття зокрема, де є всі передумови для розширення рекреаційного потенціалу області. Але для цього необхідно розвивати внутрішню інфраструктуру (налагодити авіаційні перевезення в середині країни, реконструювати готелі, туристичні бази, комплекси, мотелі, поліпшити сервісне обслуговування шляхом навчання та підвищення кваліфікації персоналу).

За декілька останніх років розроблено та створено новий конкурентоспроможний туристичний продукт — тематичні туристичні маршрути: “Закарпатський туристичний шлях” (концепція пішохідних еко-туристичних шляхів загальною протяжністю близько 380 км), “Закарпатський туристичний гастрономічний шлях” (представляє кулінарну майстерність та смакову гаму 9 національних кухонь), “Закарпатський туристичний винний шлях” (представляє традиції закарпатського домашнього виноградарства та виноробства), військовий шлях “Карпатська Україна” та військовий туристичний маршрут “Лінія Арпада”, туристичний маршрут “Туцільськими стежками”.

Започаткування та проведення фестивалів є альтернативним шляхом до економічного розвитку сільської місцевості регіону та, зокрема, віддалених гірських сіл. На сьогодні у краї проводиться понад 200 фестивалів. Найбільш популярними є: фольклорно-мистецький фестиваль “На Синевир трембіти кличуть” (Міжгірський район), фольклорний фестиваль “Туцільська бринза” та етно-фестиваль “Туцільська ріпа” (Рахівський район), туристичний фестиваль “Євро Карпати” (Ужгородський район), а також винні фестивалі — “Червене вино” (м. Мукачево), “Біле вино” (м. Берегово), фестиваль вина і меду “Сонячний напій” та фестиваль молодого вина “Закарпатське божоле” (м. Ужгород) [4, с.53].

За даними Закарпатської обласної державної адміністрації обсяг наданих туристичних послуг протягом 2011-2013 років зріс на 10, 76%, що складає 32 млн. грн. (у 2011 році цей показник становив 297,3 млн. грн., 2013 р. - 329,3 млн. грн.). Також зазначається, що протягом 2014 року планується збільшити даний показник на 5,5 млн. грн. [5].

Та для збільшення притоку туристів до Закарпатської області не слід орієнтуватися лише на такі далекоглядні проекти, як “Олімпійська надія — 2022”. Необхідно провести кардинальні дії щодо розвитку та покращення якості туристичних послуг регіону. На сьогодні, основним шляхом покращення привабливості міста та області для туристів є створення нових та розвиток існуючих підприємств по обслуговуванню туристів. Пріоритетними напрямками щодо розвитку туризму в регіоні повинні бути:

1. Популяризація туристичного продукту.
2. Туристичний брендинг.
3. Реконструкція, вдосконалення та розвиток існуючої туристичної інфраструктури.
4. Дорожня інфраструктура.
5. Інформаційні вказівники.

Для збільшення загальної кількості туристів, бажаючих відпочити в Закарпатті, важливе місце має популяризація туристичного галузі на теренах України. Станом на 2013 рік на автошляхах України розміщено 25 інформаційних щитів “Закарпаття туристичне”. Найбільша їх кількість розташована в м. Київ — 4 шт., та м. Одеса — 3 шт. Для більшого приваблення туристів цього вкрай мало. Тому необхідно розуміти, що продовження даної роботи — важливий аспект у збільшенні туристичного потоку Закарпаття.

Паралельно з цим необхідно проводити туристичний брендинг Закарпатської області та презентувати туристичний продукт на всеукраїнських та міжнародних виставках. Так у 2013 році Закарпаття приймало участь у XX Міжнародному туристичному салоні “Україна – 2013”, “Львівському міжнародному туристичному форумі індустрії туризму та гостинності – 2013” та ін.

Незважаючи на те, що туристично-рекреаційні та готельно-ресторанні комплекси користуються попитом, необхідно покращити автобусне сполучення в Закарпатській області. На сьогодні його стан є незадовільним. Жителям області вкрай важко дістатися цих закладів, більшість яких знаходиться на території досить віддаленій від населених пунктів.

Що ж стосується гірськолижного туризму — то необхідно негайно проводити реконструкцію існуючої інфраструктури на гірськолижних комплексах Закарпаття. Досить велика частка жителів області виїжджає за кордон до Словаччини, Австрії, Італії тощо. То ж необхідно провести модернізацію обладнання, вдосконалити сервіс та запропоновані послуги відповідно до європейських стандартів, налагодити автобусне сполучення до цих курортів та довести гірськолижні комплекси Закарпаття до рівня конкурентоспроможності з найближчими Європейськими курортами.

Для організації цікавих для туриста екомаршрутів необхідно [6, с.155]:

1. Визначити об'єкти на території регіону, які можуть бути цікавими для туристів різних сегментів ринку;
2. Зробити ілюстровану карту місць, де буде проходити туристичний шлях;

3. Скласти цікаві екомаршрути;

4. Розрахувати та вказати на карті заклади відпочинку, сервісного обслуговування та інші об'єкти, які розташовані на туристичному маршруті;

5. Встановити інформаційні вказівники;

6. Поширити інформацію про даний вид відпочинку та підкріпити її інформаційно-рекламним матеріалом серед турагентств та туроператорів не тільки вітчизняних, а й закордонних.

Закарпаття не тільки західні в ворота в Європу, а й одне з найцікавіших місць України, де є можливість чудово й дешево відпочити особливо для туристів із ЄС [2, с.150]. Останнім часом досить часто обговорюється рівень розвитку туризму на Закарпатті. Однак перша поїздка по Європі яскраво продемонструє, що в Ужгороді є куди прикласти руки великим прихильникам місцевого туризму. Бо закордонному подорожуючому на Закарпатті зорієнтуватися вкрай важко. Дану ситуацію пропонується змінювати наступним чином.

У багатьох європейських містах можна побачити великі стенди з докладними і цікавими картами міста. І починаються вони з першого місця, в якому опиняється турист — вокзалу, залізничного та автобусного. Тож необхідно направити зусилля на спорудження таких важливих мап на вокзалах і в кількох людних місцях — площах, перехрестях тощо.

Також важливу роль в даному питанні відігравала б карта центру міста. Від попередньої вона відрізняється тим, що стосується тільки історичного центру і описує всі найважливіші пам'ятки в ньому. Цікаві місця не тільки позначені на мапі, але й коротко подано їхній опис із ілюстраціями. Ясна річ, різними мовами. Таким чином турист матиме стислу інформацію про найважливіші місця міста. Ужгород потребував би кілька таких стендів: на

площі Театральній, на площі Корятовича, на площі Петефі тощо.

В багатьох європейських містах зустрічаються мапи туристичних маршрутів. Ці стенди значно менші за попередні. Але також важливі, бо пропонують уже готовий маршрут за продуманою схемою. В Ужгороді можуть бути кілька таких прогулянок: стародавнім містом, містом чехословацького періоду, угорські місця, сакральні (релігійні) пам'ятки тощо.

Не завжди вдається досягнути всю архітектурну велич унікального місця через їхній масштаб, тож в Європі практикують спорудження міні-копії, яка встановлюється поруч із пам'яткою. При цьому тут зроблено ще й написи різними мовами, навіть шрифтом Брейгеля для незрячих, якими повідомляють коротку історію. Подібну копію Ужгородського кафедрального собору встановили в Пасажі, але там вона, схована у ніші і розміщена віддалено від пам'ятки, не відіграє своєї ролі.

ВИСНОВКИ

Отже, проведені дослідження дає підстави передбачати поетапний процес розвитку туристичної індустрії на Закарпатті. Цьому сприятиме природнокліматичні умови, вигідне транспортно-географічне розташування, наявний потенціал туристично-рекреаційних ресурсів тощо. Унікальний рекреаційний потенціал, який сприяє розвитку практично усіх видів туризму, з кожним роком залучає в Закарпаття все більше відпочиваючих. Іноземні туристи є найбільш бажаним сегментом для вітчизняного туризму, оскільки вони поширюють сприятливу інформацію про регіон та його рекреаційні можливості в своїх країнах, що дозволить в подальшому очікувати на приток нових туристів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк Н.В. Природно — ресурсний потенціал як чинник економічного розвитку регіонального ринку туристичних послуг Закарпаття / Н.В.Василюк // Вісник ДІТБ — 2010 - №14 — С.173-179
2. Габчак Н.Ф. Рекреаційні та культурно-пізнавальні можливості Закарпаття як напрям розвитку туристичної індустрії / Н.Ф.Габчак // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. — Луцьк. — 2011. - №9. - С.149-153.
3. Гірськолижний туризм, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transcarpathiatour.com.ua>
4. Марченко О.І. Потенціал Закарпаття / О.І.Марченко // Туристичний журнал «Закарпаття». - 2010. - №2. - С. 53
5. Про підсумки роботи туристичної галузі Закарпатської області у 2013 році та пріоритетні напрями 2014 року, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua>
6. Свіда І.В. Організаційні аспекти розвитку «зелених екологічних маршрутів» (на прикладі Закарпатської області) / І.В.Свіда // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. - 2010. - №4 — С. 152-156
7. Статистичний щорічник "Закарпаття 2011" – У.: Головне управління статистики в Закарпатській області, 2012. – 496 с.

Одержано 4.03.2014 р.